

Palóc atyafiak

A hivatalos néprajztudomány szerint a palóc népnév a Magyarországra telepedett kunok szláv névalakjából, a *polovec*ből származik. A hipotézis egyik alappillére egy 13. századi oklevél, ami a kunok bélháromkúti apátságáról tesz említést. A másik az a nyelvészeti megállapítás lenne (Hunfalvy szerint), hogy: „ *A palótz név tökéletesen azonos az orosz-szláv polovcz-val.*”

Ezek a pillérek azonban mesze nem olyan szilárdak, mint ahogy ezt fenntartói gondolják. Az a tény, hogy a kunok apátságot kaptak Bélháromkúton, nem bizonyítja azt, hogy a térségben nem éltek volna már előttük palócok. Azt pedig végképp nem, hogy az egész ún. palócföldet a bélháromkúti kunság népesítette volna be polovec néven!

A névazonosság „tökéletessége” is hagy maga után kívánni valót. A szláv névalak a *polje* (síkság) elemet tartalmazza, a jelentése síksági, ami valóban pontos definíciója a kun és más sztyeppe-i életmódú népeknek. A *polovc*, vagy *polovec*, más esetben *plovci* alakokból azonban minden esetben hiányzik a palóc név kezdő szótagjának „a” – palócosan „á” – hangja. A második szótag (lóc) „ó”-ja pedig nálunk mindig nyújtott, míg a szláv alakokban rövid „o”-t találunk.

E mellett a logika is megbicsaklik a kun-palóc azonosítás kapcsán. Ugyan miért a hegyvidéki palócok volnának a kunok, akiknek szláv neve síkságit jelent? Talán az alföldi Kis- és Nagykunság népessége telepedett föl a hegyvidékre, hogy ott saját neve helyett a szláv síklakó nevet fölvegye? Ugyanakkor az alföldi kunok – akikről biztosan tudjuk, hogy az oroszok őket nevezték polovcinak – vajon miért nem használják a szlávoktól kapott nevüket?

Hunfalvy Pál szándéka nyilvánvalóan egy lehetett: mindenáron tagadni annak lehetőségét, hogy az ún. honfoglalás előtt a magyarral rokon népek élhettek volna a Kárpát medencében. Mint írja: „*Akármilyenek és akármik voltak is a palócz-kunok eredetileg, azokká itt lettek, a micsodák most.*”

Azokat a korábbi írásokat, melyek ettől eltérő véleményt fogalmaztak meg, a Néprajzi Lexikon így jellemzi: „*a kérdés néprajzi vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy a kutatást sokáig olyan néprajzi munkák határozták meg, amelyek nem voltak módszertanilag és kritikailag megalapozottak.*”

E szerint nem hiteles Győrffy István sem, aki ezt állapítja meg: *„A valóság azonban az, hogy a palócság és az alföldi kunság között semmi hasonlóságot nem találunk, sem külső megjelenésükben, sem néprajzi sajátságaikban.”*

Hunfalvy, és az őt szolgámód követő hazai néprajztudomány vélekedésével szemben a korábbi írások a palócság ősi, helyi gyökereit hangoztatják. Pintér Sándor *„tőről sarjadt palóc”* A palócokról című könyv szerzője szerint a *„palóc”* elnevezés alatt élő népcsalád a honfoglaló magyarok bejövetelét jóval megelőzőleg már itt lakott.” Majd így folytatja: *„...valószínű az, hogy a három törzsre oszló népcsalád, mint Skyta-hun-avar maradvány, már a honfoglaló magyarok által, mint baromtenyésztő s földművelő nép, jelenlegi lakó helyeiken találtatván, a honfoglalás könnyítéséhez hozzájárultak és mint lényegében a magyarral egy nyelven beszélők s vérrokonok – s mint talán már előbből keresztények is, az állam alkotó magyarokkal, mindjárt az első században, nemzettestté olvadtak.”*

Több munka is foglalkozik a palócok „ősi vallásának nyomaival” illetve *”ősi pogányságának emlékeivel”*, aminek alapján elképzelhető, hogy a palócság egyfajta vallási megkülönböztetést jelent. Sokan persze úgy vélik, hogy maga a palóc szó gúnynév, ezért azt a kérdezettek nem szívesen veszik magukra. Arra a kérdésre, hogy kik a palócok és hol élnek, szinte mindig az a válasz, hogy azok a szomszéd faluban laknak, ott kezdődik a palócföld stb. Ez azonban többet is jelenthet annál, minthogy a palóc népnév röstelni való. A hovatartozás eltitkolása esetenként – például vallásüldözések idején – a túlélés stratégiája is lehet. Egy palóc ember egyenesen így felelt Malonyai kérdésére, hogy ti. palóc e vagy sem: *„Már hogy volnék az, mikor jóra való keresztény katolikus vagyok.”*

Ezek alapján elképzelhető, hogy a palóc népesség egyfajta vallási közösségként különíthető el a többi magyar népcsoporttól. A Szent-Istváni hittérítést kihasználó német lovagok kegyetlen népiirtást rendeztek a pogány gyűjtőnéven számontartott, eltérő vallású magyarok között. A máshitűség eltitkolása így szó szerint életmentő védekezéssé válhatott, ami generációkon át öröklődött, lételemmé vált, és akkor is működésbe lépett, amikor már nem volt rá szükség.

Ha a palóc név rokonságát a szláv poloveccel elvetjük, keresnünk kell más megoldást, hiszen ez a név nyilvánvalóan jelent valamit. A kulcs talán a jellegzetes palócos kiejtésben rejlik. Amit mi palócnak mondunk az náluk így hangzik: *pálóc*. A Pálóczy családnév is ezt mutatja. Ugyanígy, a kabát náluk *kábót*, a lapát az *lápót* és így tovább. Ez a magyar szó: palást a palóc nyelvjárásban *pálóst* formát vesz föl, ami a *pálóc*

alakokkal nagyon is összevethető. A szóvégi *st* hangzó *szt-re*, majd sziszegő *c-re* módosulása a nyelvi szabályok szerint lehetséges. E szerint a jó palócok palástiak volnának? Elképzelhető. A palócföld közepén találunk is egy Ipolyalást nevű községet.¹ A palásti – más néven filiszti, filiszteus, vagy palesztin – nép az ókori Kelet kultúrnépe volt. Hitvilágukat az ősi napvallás jellemezte, ami miatt a máshitű semita-asszír, majd később Jahveista népiertások állandó célpontjai voltak. Mivel a térségben ellehetetlenült számukra az élet, valószínűleg az elvándorlást választották, mint végső megoldást, így kerülhettek a Kárpát-medencébe az akkor talán még számontartott magyar őshazába.

A napkultusz nyomai a mai palóc folklórban is jól megfigyelhetők. Az ókori természetvallás emlékeiként jelennek meg a palócföldi házak oromzatán az égitestek, amik mellett természetesen a keresztet is ott találjuk már, mint a megtérés szimbólumát. Ősi hagyományok továbbélésére utalnak az állatalakos faragott ivócsanakok és a dudafejek. Ezek homlokán mindig megtaláljuk a napot jelképező kerek, szív vagy rombuszalakú tükröt. A szarvak vége be van gombosva, mint a szilaj bikáké, így az a fekvő újhódat szimbolizálja, az ónból öntött szemek pedig csillagokként ragyognak. Az ősi napkultusz megmaradt emléke – nem csak a palócföldön, hanem Felvidék-szerte – a nyári napforduló éjszakájának megünneplése, aminek csúcspontja a dudaszó melletti tűzugrás.

Palesztínaiak egykori magyarországi letelepedéséről korabeli forrásokból értesülünk, így pl. tudjuk, hogy a jászok magukat filiszteusoknak tartották. A filiszteus-jász azonosság, valamint a jász-íjász kapcsolat tagadására meghökkentő elmélettel állt elő egy hunfalvysta szerző:² „Középkori okleveleink a jászokat más néven *philiszteusoknak* is nevezik. Márpedig az ógörög *phil*, az ónémet *pheil* szavak egyaránt nyilat jelentenek.³ A *nyíl* és *íj* szavakat már nem különböztették meg a kutatók és igazolni látták elméletüket: *philiszteus=íjász*.” Itt álljunk meg egy pillanatra. Eszerint az okoskodás szerint a középkori Magyarországon csak az lehetett nótárius, aki a latin mellett az ógörögöt(!) és az ónémetet(!) is bírta. E mellett, mint jól képzett etimológus, a népnevek értelmének boncolgatásával évszázadokkal megelőzte későbbi társait, akik jócskán lemaradva csak a 19. században kezdtek bele a nyelvbúvárkodásba. Annak felvetése sem akármilyen bravúr, hogy a jászokat egyesek nem azért tartják íjásznak, mert a két név hasonlít, hanem mert a jászok palesztin nevében a nyíl ógörög változata benne van! (Azt pedig egyenesen kizáhatjuk, hogy létezne a magyarság kutatói között olyasvalaki, aki a nyilat az íjtól ne tudná, vagy ne akarná megkülönböztetni.) A filiszteus

kérdést a szerző végül is így summázza: *”Az egykori európai gyakorlat szerint az ismeretlen, ráadásul pogány népet a Biblia valamelyik harcias pogány népével, a kiválasztott zsidó nép ellenségével azonosították.”* E szerint – mint véli – a nálunk élt népeket a filiszteusokkal azonosítani épp oly tévedés, mint a cigányok egyiptomi eredetének Európa-szerte elterjedt feltételezése.

Vajon valóban tévedésről van szó? Az egyiptomi ábrázolásokon a fizikai munkát végzők rendszerint barna bőrű emberek, ami alapján lehetnek éppen cigányok is. Egyiptom virágzásának idején az államalkotó népesség az alantasabb munkát szívesen adta át a folyamatosan beszivárgó, alacsonyabb rendű népeknek, akik igyekeztek a kietlen pusztaságokból a jó viszonyokat ígérő kultúrkörnyezetbe bekerülni a húsfazék mellé. (Ez így van ma is, hiszen pl. Németországban kizárólag betelepült törökök söprik az utcákat.) A nehéz fizikai munka, mint pl. a vályogvetés, vagy a téglagyártás éppúgy a másodrendűek tevékenységi körébe tartozott, mint a „szórakoztató ipar”, a csepűrágók, vándorzenészek, prostituáltak és egyéb mulattatók ténykedése. Ez a helyzet ma is változatlanul fennáll, ami éppen annak bizonyossága, hogy a cigányok, és más benyomulók sokezer éve Egyiptomban is ugyanazokkal a munkalehetőségekkel éltek (ha egyáltalán dolgozni akartak), mint később nálunk és szerte Európában.

Semmi akadálya nincs tehát a feltételezésnek, miszerint hazánkban nagy számú filiszteusnak mondott nép élt a középkorban. Még az is valószínű, hogy pl. az alföldön a Magyar Korona alá települt jász-filiszteusok nem azonosak a sokkal korábban érkezett palástiakkal. A jászok filiszteus neve valószínűleg nem vallási megkülönböztetés volt, hanem földrajzi fogalom. Palesztína soknépű térség volt, így a közel-kelet felől érkezők könnyen kaphatták ezt a megkülönböztető nevet, különösen, ha nem voltak zsidók. Nagy számú nem sémi eredetű palesztínai csatlakozhatott a hazatérő keresztiesekhez és térhetett át a római hitre, ami szintén a jász-filiszteus azonosságát igazolhatja.

A magyarság dúslombú égiségű fájának sokat megért, szívós főágát alkotják és éltetik tovább Mikszáth jó palócai. Még megérjük, hogy az atyafi, ha kérdezik, így felel: már hogy lennék én katolikus, mikor jóra való palóc vagyok!

---

¹ Palást szavunk az ősidőkből származik. Alapja a pala szó (fordítva: a lap), ami lapos kerekded formára utal, mint pl. a platánfa pikkelyszerű darabokban leváló kérge, vagy a pala nevezetű kőzet, ami az amerikai Appalache hegység anyagát is képezi. Palából képzett szavunk még a palacsinta (placenta), az idézett paláston kívül, ami szintén lapos kerek alakot formáz.

² Szabó László *A jászok Hazánkban* in: Magyarrá lett keleti népek Panoráma Kiadó Budapest 1988 176-216.